

Αθήνα, 8 Φεβρουαρίου 2019

ΕΡΩΤΗΣΗ

Προς τον κ. Υπουργό Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

Θέμα: Θωράκιση της νησιωτικότητας μέσω ενίσχυσης των σχολικών μονάδων

Πολλά δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια στα νησιά του Αιγαίου και του Ιονίου αντιμετωπίζουν κάθε χρόνο τον κίνδυνο υποβιβασμού, μείωσης των σχολικών τμημάτων ή και του κλεισίματός τους. Είναι αυτονόητο ότι αυτό δεν συνεπάγεται μόνο αποδυνάμωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης για τα παιδιά και τους νέους των νησιών, αλλά αποτελεί παράγοντα που ενισχύει την προϊούσα κοινωνική, οικονομική και δημογραφική υποβάθμιση πολλών νησιωτικών περιοχών, ιδιαίτερα των μικρότερων και πιο απομακρυσμένων.

Όπως αναφέρεται και παρακάτω, υπάρχουν πράγματι κάποιες θεσμικές δικλίδες, αλλά και η πολιτική ευαισθησία, που περιορίζουν την εκδήλωση και τις συνέπειες αυτού του προβλήματος. Υπάρχει όμως άμεση ανάγκη για την επεξεργασία μιας ολοκληρωμένης και σταθερής νομικής θωράκισης της εκπαίδευσης στα νησιά, καταρχάς μέσω της προστασίας της λειτουργίας των σχολικών μονάδων, **στη βάση της αρχής της νησιωτικότητας.**

Η παρούσα κυβέρνηση έχει διακηρύξει τη βούλησή της ώστε να πάψει η συνταγματική επιταγή προστασίας της νησιωτικότητας να αποτελεί κενό γράμμα. Λογική και αναγκαία συνέπεια τούτου είναι η ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών που θα εξειδικεύουν τα δημόσια μέσα προστασίας και ενίσχυσης της νησιωτικότητας.

Η ανάγκη ενίσχυσης της σχολικής εκπαίδευσης στα νησιά μέσω της θέσπισης ενός ισχυρότερου κανονιστικού πλαισίου μπορεί να τεκμηριωθεί και με βάση συγκεκριμένους εκπαιδευτικούς και κοινωνικούς δείκτες, οι οποίοι αποτυπώνουν τις ιδιαίτερες προκλήσεις που συνεπάγεται η νησιωτικότητα.

A) Ως προς τους **εκπαιδευτικούς δείκτες**, μπορούν να αναφερθούν τα κάτωθι:

- Έχοντας υπόψη ότι σύμφωνα με την απογραφή του 2011 οι μόνιμοι κάτοικοι των νησιωτικών περιφερειών Βορείου Αιγαίου, Νοτίου Αιγαίου και Ιονίων Νήσων αποτελούν το 1,84%, 2,85% και 1,92% αντιστοίχως του πληθυσμού της χώρας, με βάση στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ («Ετήσιες χρονοσειρές Έρευνας Εργατικού Δυναμικού») για το 2017, ισχύουν τα εξής και για τις τρεις νησιωτικές περιφέρειες: το ποσοστό α) των αποφοίτων δημοτικού καθώς και β) των νέων 15-29 εκτός δομών απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (*NEETs*) είναι υψηλότερα από τον εθνικό μέσο όρο, ενώ το ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι χαμηλότερο του εθνικού μέσου όρου.
- Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του ΟΟΣΑ για την εκπαίδευση (OECD, *Education at a Glance 2017*), η Ελλάδα είναι από τις χώρες που τόσο οι κοινωνικο-οικονομικές όσο και οι περιφερειακές διαφορές επιδρούν σημαντικά στην σχολική επίδοση και το επίπεδο εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, με βάση τα στοιχεία που αφορούν το 2015 η Ελλάδα εμφάνιζε την τέταρτη χαμηλότερη επίδοση στην Ευρωπαϊκή Ένωση στο δείκτη *PISA ESCS parity index*, ενώ ταυτόχρονα αποτελεί μια από τις χώρες του ΟΟΣΑ με τις μεγαλύτερες περιφερειακές διαφορές ως προς τους πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

B) Ως προς τις γενικότερες κοινωνικές συνθήκες:

- Ως γνωστόν, η Ελλάδα είναι η πλέον πολυνησιωτική και ορεινή χώρα της Ε.Ε. Είναι ερευνητικά διαπιστωμένο ότι η γεωγραφική απομόνωση σχετίζεται με χαμηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα, δυσκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες παιδείας και υγείας, αλλά και στις αγορές εργασίας και προϊόντων. Αυτά επισημαίνονται, ενδεικτικά, σε μελέτη της Γ. Δ. Περιφερειακής Πολιτικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (2008, *Remote Rural Regions: How proximity to a city influences the performance of rural regions*), στην οποία όλα τα νησιά κατατάσσονται στις «απομακρυσμένες περιοχές» (*remote regions*).
- Οι νησιωτικές περιοχές αντιμετωπίζουν με αυξημένη ένταση τις δημογραφικές προκλήσεις. Ήδη, από τις αρχές της μεταπολεμικής περιόδου τα νησιά της χώρας είχαν σημαντικά μεγαλύτερο ποσοστό ηλικιωμένων σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο και υψηλό δείκτη γήρανσης, ιδιαίτερα τα νησιά του Ιονίου και του Βορείου Αιγαίου (Β. Κοτζαμάνης, «Δημογραφική γήρανση στη μεταπολεμική Ελλάδα»· Δ. Μπαλούρδος & Γ. Υφαντόπουλος 2007, «Οικονομική ανισότητα και φτώχεια στην Ελλάδα»). Η Περιφέρεια Βορείου Αιγαίου δε, αντιμετωπίζει επιπλέον σημαντικό και επίμονο πρόβλημα μείωσης του πληθυσμού της (Β. Γαβαλάς & Γ. Παυλογεωργάτος 2016 «Ο πληθυσμός των ακριτικών νησιών του Αρχιπελάγους»).

Αναφορικά με το ισχύον νομικό πλαίσιο που ρυθμίζει ζητήματα αριθμού μαθητών, μεγέθους τάξεων και οργανικότητας μπορούν να ειπωθούν τα κάτωθι ως προς τα δημοτικά σχολεία και τα λύκεια, όπου εντοπίζονται τα σημαντικότερα προβλήματα:

- Όσον αφορά τις τάξεις **Δημοτικών σχολείων**: Ο προσδιορισμός της οργανικότητας των Δημοτικών σχολείων γίνεται βάσει της ΚΥΑ Φ.3/897/97652/Γ1 (ΦΕΚ 1507/Β΄/13-10-2016). Τα αριθμητικά κριτήρια που ορίζονται εφαρμόζονται οριζόντια, κάτι που συνεπάγεται πως κάθε χρόνο σημαντικός αριθμός νησιωτικών σχολικών μονάδων υποβιβάζεται. Είναι γεγονός πως κάποιες τέτοιες αποφάσεις υποβιβασμού αναστέλλονται με νέες αποφάσεις. Είναι προφανές, όμως, ότι αυτές οι αποφάσεις έχουν προσωρινό χαρακτήρα και απλά μεταθέτουν τον κίνδυνο μείωσης των σχολικών τάξεων σε μικρά νησιά, αλλά και απομακρυσμένες κοινότητες μεγαλύτερων νησιών. Αυτή η επαπειλούμενη συρρίκνωση των σχολικών μονάδων, δε, λειτουργεί ως αυτοεκπληρούμενη προφητεία, καθώς αποτελεί αντικίνητρο συνέχισης της φοίτησης σε σχολεία μικρών κοινοτήτων και μοχλός εντατικοποίησης της μαθητικής – ακόμα και φυσικής - μετανάστευσης σε σχολικές μονάδες πιο «κεντρικών» οικισμών (συνήθως πρωτεύουσες νησιών) ή όμορων νησιών.
- Όσον αφορά τη δημιουργία τμημάτων στα **ΕΠΑΛ** και τα **ΓΕΛ**: Το νομικό πλαίσιο για τον ελάχιστο αριθμό τάξεων ΕΠΑΛ ορίζεται από την απόφαση Φ12/134644/Δ4 (ΦΕΚ 2891/Β΄/21-08-2017). Πλέον συναφής με τη νησιωτικές περιοχές είναι η - θετική για αυτές - διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 1, η οποία ουσιαστικά ελαχιστοποιεί τις προϋποθέσεις ίδρυσης τμήματος, όμως μόνο για σχολεία που ανήκουν στις κατηγορίες Η΄- ΙΒ΄. Πολλά ΕΠΑΛ απομακρυσμένων νησιωτικών περιοχών, όμως, ανήκουν σε χαμηλότερες κατηγορίες (κυρίως μεταξύ Δ΄-Ζ΄), οπότε δεν υπάγονται στις ειδικές προβλέψεις αυτής της διάταξης. Το σημαντικό αυτό πρόβλημα αντιμετωπίζεται μόνο εν μέρει με την ετήσια κατ' εξαίρεση έγκριση ολιγομελών τμημάτων ΕΠΑΛ. Όσον αφορά τη λειτουργία τμημάτων ομάδων μαθημάτων προσανατολισμού και μαθημάτων επιλογής στα Γενικά Λύκεια, ισχύουν παρεμφερείς διατάξεις με αυτά που προβλέπονται για τα ΕΠΑΛ. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την απόφαση 108279/Δ2 του Υπουργείου (ΦΕΚ 2182/Β΄/14-07-2016), για τα απομονωμένα ΓΕΛ της νησιωτικής και ηπειρωτικής χώρας που ανήκουν στις κατηγορίες Η΄-ΙΒ΄ αίρονται με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Εκπαίδευσης οι προϋποθέσεις που αφορούν τον ελάχιστο αριθμό μαθητών. Μάλιστα, με τη συμπληρωματική απόφαση 131457/Δ2 (ΦΕΚ 2626/Β΄/ 24-08-2016), η δυνατότητα αυτή ως προς τις ομάδες προσανατολισμού ισχύει (ως και το τρέχον σχολικό έτος) μόνο για τη Γ΄ τάξη ημερησίων και τη Δ΄ τάξη εσπερινών ΓΕΛ.

Παρά την ύπαρξη των ανωτέρω ειδικών διατάξεων-εξαιρέσεων για τα ΓΕΛ και τα ΕΠΑΛ νησιωτικών περιοχών, καθώς και αποφάσεων που αναβάλουν τον υποβιβασμό δημοτικών σχολείων, οι σχετικές διαδικασίες συνοδεύονται συχνά από διαμαρτυρίες τοπικών κοινωνιών, εκπαιδευτικών και μαθητών.

Σε κάθε περίπτωση, **είναι ανάγκη να αποδυναμωθεί η *ad hoc* και θεραπευτική φυσιογνωμία αυτών των διαδικασιών** και να αποκτήσουν έναν περισσότερο μόνιμο και διαυγή χαρακτήρα, βάσει κριτηρίων που θα συνδυάζουν τη ρητή προστασία της νησιωτικότητας με τις εκπαιδευτικές ανάγκες και συνθήκες.

Απαιτείται, λοιπόν, η μεταβολή του νομικού πλαισίου με την εισαγωγή ειδικών προβλέψεων για τις νησιωτικές και ορεινές περιοχές και εν γένει για τις περιοχές που **αντιμετωπίζουν συνδυαστικά τη γεωγραφική απομόνωση, την έντονη πληθυσμιακή συρρίκνωση και την αύξηση του δείκτη γήρανσης.**

Κάποιες ενδεικτικές προτάσεις προς αυτήν την κατεύθυνση είναι οι εξής:

(1) Καθοριστικό παράγοντα στη λειτουργία των ολιγομελών τμημάτων στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και την οργανικότητα των σχολείων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, παίζει η κατηγορία του σχολείου σύμφωνα με τη μοριοδότηση που του έχει αποδοθεί από το ΥΠΠΕΘ. Η μοριοδότηση (με βάση τις «Μονάδες Συνθηκών Διαβίωσης» - ΜΣΔ) υπό τις παρούσες συνθήκες περιγράφει τις δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης των εκπαιδευτικών, ώστε να ληφθούν υπόψη στις μεταθέσεις και αποσπάσεις των εκπαιδευτικών αλλά και τις δυσμενείς συνθήκες διαβίωσης των μαθητών και των οικογενειών τους, ώστε να ληφθούν υπόψη στην κατηγοριοποίηση των σχολείων.

Προτείνεται ο διαχωρισμός της μοριοδότησης των μεταθέσεων από τη μοριοδότηση για τη λειτουργία των ολιγομελών τμημάτων. Συγκεκριμένα, εκτός από τις ΜΣΔ πρέπει να ληφθούν υπόψη:

A) Η επιλογή τομέα στη Β΄ Λυκείου να καθορίζει και τη λειτουργία αντίστοιχης ειδικότητας στη Γ΄ Λυκείου, ανεξαρτήτως του αριθμού των μαθητών (δηλαδή, αν λειτουργήσει κάποιος τομέας στη Β Λυκείου να μη καταργείται λόγω μειωμένου αριθμού μαθητών η αντίστοιχη ειδικότητα στη Γ΄ Λυκείου).

B) Η μοναδικότητα τομέα και ειδικότητας στα ΕΠΑΛ να ελέγχεται, συγκρίνοντας μεταξύ τους μόνο ημερήσια ή μόνο εσπερινά ΕΠΑΛ (δηλαδή, να μην είναι αναγκασμένος ο μαθητής του εσπερινού ΕΠΑΛ του οποίου καταργήθηκε τομέας ή ειδικότητα λόγω μειωμένου αριθμού, να παρακολουθήσει τη μοναδική ειδικότητα σε κάποιο ημερήσιο ΕΠΑΛ).

Επιπροσθέτως, **τα παρακάτω κριτήρια** (ή συναφή αυτών) θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη:

α) Το κατά πόσον τα σχολεία βρίσκονται στην πρωτεύουσα του νησιωτικού Δήμου.

β) Η απόσταση του σχολείου από το σπίτι των μαθητών.

- γ) Η κατάσταση του οδικού δικτύου σύνδεσης και η διάβαση ορεινών αυχένων.
- δ) Η ύπαρξη κανονικών συχνών δρομολογίων μέσων μαζικής μεταφοράς και η διάρκεια μετακίνησης στο σχολείο με δημόσια μέσα.
- ε) Ο αριθμός των κατοίκων και των μαθητών των οικισμών προέλευσης.
- στ) Ο πληθυσμός του οικισμού της έδρας του σχολείου.
- ζ) Η οικογενειακή και η οικονομική κατάσταση των οικογενειών των μαθητών (τέκνο πολύτεκνης οικογένειας ή τέκνο ορφανό, αριθμός αδελφών μαθητών, ανεργία και εισόδημα γονέων).
- η) Ο τόπος επαγγελματικής δραστηριοποίησης των κηδεμόνων καθώς και ο δείκτης γήρανσης του πληθυσμού του οικισμού (χωρίς τον υπολογισμό των ηλικιών των μελών της οικογένειας των κηδεμόνων των μαθητών).

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο **προσδιορισμός συγκεκριμένων μορίων** για καθένα από τα κριτήρια που τελικά θα επιλεγθούν. Υψηλότερη «βαθμολογία» θα συνεπάγεται εντονότερα «μειονεκτικό» χαρακτήρα μιας περιοχής, κάτι που υιοθετώντας τη λογική των «θετικών διακρίσεων» θα σηματοδοτεί αυξημένη **ανάγκη διατήρησης των σχολικών μονάδων ή τμημάτων.**

(2) Προτείνεται η **συγκρότηση διευρυμένων ΠΥΣΠΕ και ΠΥΣΔΕ** στο πλαίσιο των Διευθύνσεων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ώστε να υπολογίζουν τα μετρήσιμα στοιχεία των σχολείων που θα προκύπτουν από την παραπάνω μοριοδότηση και να προτείνουν στους Διευθυντές την οργανικότητα των Δημοτικών σχολείων και τη λειτουργία ή όχι ολιγομελών τμημάτων αντίστοιχα. Η εισήγηση τους να λαμβάνεται υπόψη με αυξημένη βαρύτητα από τους Περιφερειακούς Διευθυντές Εκπαίδευσης και την πολιτική ηγεσία του ΥΠΠΕΘ. Να εξεταστεί η δυνατότητα της **αποκέντρωσης στη λήψη της απόφασης** έτσι ώστε να αναγνωρίζονται ευκολότερα οι ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης.

(3) Μια τρίτη πρόταση αφορά τη **θέσπιση πρόσθετων, οικονομικών ή/και άλλων, κινήτρων για εκπαιδευτικούς μόνιμους και αναπληρωτές που τοποθετούνται σε σχολικές μονάδες μικρών νησιών και απομακρυσμένων οικισμών νησιών.** Ως γνωστόν, σε τέτοιες περιπτώσεις παρατηρείται υψηλό ποσοστό εκπαιδευτικών που δεν κάνουν αποδεκτή την τοποθέτησή τους. Η θέσπιση ενός ειδικού επιμίσθιου, στη λογική του επιδόματος που δίνεται σε αγροτικούς γιατρούς, θα μπορούσε να συμβάλει την επίλυση του προβλήματος της στελέχωσης σχολικών μονάδων σε νησιά, τουλάχιστον στα πιο μικρά εξ αυτών και τους πιο απομακρυσμένους νησιωτικούς οικισμούς.

Με βάση τα παραπάνω ερωτάται ο κ. Υπουργός

- Προτίθεται να προβεί στη θέσπιση ενός νέου αποκεντρωμένου συστήματος «μοριοδότησης» για τη λειτουργία τμημάτων και την οργανικότητα των σχολείων στα νησιά, το οποίο θα συνυπολογίζει με μετρήσιμο τρόπο μια σειρά εκπαιδευτικών και κοινωνικών κριτηρίων;
- Προτίθεται να εξετάσει τη θέσπιση ειδικού επιδόματος για εκπαιδευτικούς που καλούνται να υπηρετήσουν σε σχολικές μονάδες μικρών νησιών και απομακρυσμένων νησιωτικών οικισμών;
- Γενικότερα, προτίθεται να προβεί στην αποφασιστική ενίσχυση του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου προκειμένου αντιμετωπίσει το ζήτημα των διαρκώς μειούμενων σχολικών μονάδων και τμημάτων στα νησιά, με τρόπο που αφενός θα λαμβάνει ρητά υπόψη της την αρχή της νησιωτικότητας, ήτοι να συνδυάζει την αντιμετώπιση των εκπαιδευτικών αναγκών στο πλαίσιο των εγγενών κοινωνικών και δημογραφικών δυσκολιών που συνεπάγεται η γεωγραφική πραγματικότητα της νησιωτικότητας, και αφετέρου θα υπερβαίνει τον θεραπευτικό χαρακτήρα των υπαρχουσών προβλέψεων;

Οι ερωτώντες βουλευτές

Μιχαηλίδης Ανδρέας

Βάκη Φωτεινή

Θραψανιώτης Εμμανουήλ

Καματερός Ηλίας

Καστόρης Αστέριος

Καφαντάρη Χαρά

Κυρίσης Γεώργιος

Μανιός Νικόλαος

Μηταφίδης Τριαντάφυλλος

Μιχελής Αθανάσιος

Μπαλαούρας Γεράσιμος

Μπαλωμενάκης Αντώνιος

Ουρσουζίδης Γεώργιος

Πάλλης Γεώργιος
Παπαδόπουλος Αθανάσιος
Παρασκευόπουλος Νικόλαος
Παυλίδης Κωνσταντίνος
Ρίζος Δημήτριος
Ριζούλης Ανδρέας
Σαρακιώτης Ιωάννης
Σεβαστάκης Δημήτριος
Στογιαννίδης Γρηγόριος
Συρίγος Αντώνιος
Συρμαλένιος Νικόλαος
Τριανταφυλλίδης Αλέξανδρος